

НАЦРТ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ УЗБУЊИВАЧА

Глава I. УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређује се узбуњивање, поступак узбуњивања, права узбуњивача, обавеза државних и других органа и организација у вези са узбуњивањем, као и друга питања од значаја за узбуњивање и заштиту узбуњивача.

Значење израза

Члан 2.

У смислу овог закона, поједини изрази имају следеће значење:

- 1) „узбуњивање” је обавештавање државног или другог органа и организације о угрожавању или повреди јавног интереса, које учини узбуњивач у складу са овим законом;
- 2) „узбуњивач” је физичко лице које у вези са својим радним ангажовањем, поступком запошљавања, коришћењем услуга органа власти, носилаца јавних овлашћења или јавних служби, пословном сарадњом, правом власништва над уделима у привредном друштву, у доброј вери, достави обавештење о угрожавању или повреди јавног интереса у складу са овим законом;
- 3) „повезано лице” је лице које учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због повезаности са узбуњивачем;
- 4) „послодавац” је орган Републике Србије, територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, носилац јавних овлашћења или јавна служба, правно лице или предузетник који радно ангажује једно или више лица;
- 5) „радно ангажовање” је радни однос, рад ван радног односа, волонтирање, приправништво, као и сваки други фактички рад за послодавца;
- 6) „овлашћени орган” је орган Републике Србије, територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе или носилац јавних овлашћења надлежан да поступа по обавештењима достављеним у складу са овим законом;
- 7) „штетна радња” је свако чињење или нечињење, а нарочито претња послодавца или лица радно ангажованог код послодавца, које је настало као резултат сазнања о узбуњивању;
- 8) „штетна последица” је повреда права, злостављање, односно дискриминација прописана законом, а која је проузрокована штетном радњом.

ГЛАВА II.

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ О УЗБУЊИВАЊУ И ПРАВУ НА ЗАШТИТУ

Забрана злоупотребе узбуњивања

Члан 3.

Забрањена је злоупотреба узбуњивања.

Злоупотребу узбуњивања врши лице које достави обавештење за које је знало да није истинито, са намером да за себе или за другог оствари корист или да другом нанесе штету.

Забрана предузимања штетне радње

Члан 4.

Забрањено је предузимање штетне радње.

Право на заштиту узбуњивача

Члан 5.

Узбуњивач има право на заштиту у складу са овим законом, ако у доброј вери достави обавештење које се односи на:

1) радњу која има обележја кривичног дела за које се по закону може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, којом се повређује или угрожава јавни интерес;

2) радњу којом се изазива непосредна опасност по живот, здравље или безбедност људи, опстанак биљног или животињског света, животну средину, кршење основних људских права и слобода или штету великих размера, а која није забрањена законом или другим прописом.

Узбуњивач има право на заштиту ако обавештење из става 1. овог члана достави у року од једне године од дана сазнања за извршену радњу, а најкасније у року од десет година од дана извршења радње.

Поступање у доброј вери

Члан 6.

Лице поступа у доброј вери ако у тренутку достављања обавештења из члана 5. став 1. овог закона верује да је обавештење истинито, односно ако је пре достављања обавештења, у границама својих могућности, проверило тачност и потпуност података и ако би на основу тих података и друго лице са просечним знањем и искуством као и лице које доставља обавештење, веровало да је обавештење истинито.

Сматраће се да лице није поступало у доброј вери ако је:

1) тражило или примило корист за себе или друго лице, односно тражило доношење штете другоме, како не би доставио обавештење из члана 5. став 1. овог закона;

2) приликом достављања обавештења из члана 5. став 1. овог закона, поред захтева за поступањем поводом обавештења, тражило и противправну корист за себе или друго лице.

Заштита повезаних лица

Члан 7.

Повезано лице има исту заштиту као узбуњивач, ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због повезаности са узбуњивачем.

Заштита због достављања обавештења у вршењу службене дужности

Члан 8.

Лице које је у вршењу службене дужности доставило обавештење из члана 5. став 1. овог закона, има исту заштиту као узбуњивач, ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због достављања обавештења.

Право на заштиту због тражења информација

Члан 9.

Лице које од послодавца затражи информацију у вези са обавештењем из члана 5. став 1. овог закона, има право на заштиту као узбуњивач, ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због тражења информације.

Заштита података о личности узбуњивача

Члан 10.

Лице које је овлашћено за пријем обавештења дужно је да, на захтев узбуњивача, шпиту податке о личности узбуњивача.

Свако лице које сазна податке из става 1. овог члана, дужно је да шпиту те податке.

Лице овлашћено за пријем обавештења дужно је да приликом пријема обавештења из члана 5. став 1. овог закона, обавести узбуњивача да његов идентитет може бити откривен надлежном органу, ако без откривања идентитета узбуњивача не би било могуће поступање тог органа, као и да га обавести о мерама заштите учесника у кривичном поступку.

Ако је у току поступка неопходно да се открије идентитет узбуњивача, лице овлашћено за пријем обавештења дужно је да о томе, пре откривања идентитета, обавести узбуњивача.

Подаци о личности узбуњивача не смеју се саопштити лицу на које се указује у обавештењу из члана 5. став 1. овог закона.

ГЛАВА III. ПОСТУПАК

Хитност у поступању по обавештењу

Члан 11.

Поступање по обавештењима из члана 5. став 1. овог закона је нарочито хитно.

У поступању из става 1. овог члана обавезно се примењују мере заштите података о личности.

Врсте узбуњивања

Члан 12.

Узбуњивање може бити унутрашње, спољашње или узбуњивање јавности.

Унутрашње узбуњивање је достављање обавештења послодавцу.

Спољашње узбуњивање је достављање обавештења овлашћеном органу.

Узбуњивање јавности је достављање обавештења средставима јавног информисања, путем интернета, на јавним скуповима или на други начин којим се обавештење може учинити доступним јавности.

Започињање узбуњивања

Члан 13.

Узбуњивање почиње достављањем обавештења којим се врши узбуњивање послодавцу, овлашћеном органу или јавности у складу са овим законом.

Обавештење из става 1. овог члана садржи податке о повреди прописа којим се угрожава јавни интерес, податке о послодавцу, чињенице и околности из којих произилази уверење узбуњивача да је обавештење истинито.

Обавештење може да садржи потпис и податке о узбуњивачу, као и све друге чињенице и околности.

Послодавац и овлашћени орган дужни су да поступају у оквирима својих овлашћења и по анонимним обавештењима.

Унутрашње узбуњивање

Члан 14.

Поступак унутрашњег узбуњивања почиње достављањем обавештења послодавцу.

Сваки послодавац који има више од десет запослених дужан је да општим актом уреди поступак унутрашњег узбуњивања.

Ако се узбуњивање врши код послодавца који има десет и мање од десет запослених, обавештење се подноси одговорном лицу послодавца.

Одредбе општег акта о поступку унутрашњег узбуњивања морају бити у складу са овим законом и подзаконским актом донетим на основу овог закона.

Одредбе општег акта из става 4. овог члана које нису у складу са овим законом и подзаконским актима донетим на основу овог закона, ништаве су.

Актом Владе ближе се уређује поступак унутрашњег узбуњивања који има више од десет запослених.

Обавезе послодавца

Члан 15.

Послодавац је дужан да узбуњивача и повезано лице заштити од штетне радње.

Послодавац из члана 14. став 2. овог закона дужан је да на видном месту истакне општи акт којим се уређује поступак унутрашњег узбуњивања.

Послодавац из члана 14. став 2. овог закона је дужан да одреди лице овлашћено за пријем и поступање по обавештењу и да, писменим путем, обавести сва радно ангажована лица о праву на заштиту узбуњивача у складу са овим законом.

Послодавац је дужан да поступи по обавештењу у којим се врши узбуњивање у року од 15 дана од дана пријема обавештења.

Послодавац је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка по његовом окончању, у року од 15 дана од дана окончања поступка.

Послодавац је дужан да пружи обавештења узбуњивачу, на његов захтев, о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку.

Спољашње узбуњивање

Члан 16.

Поступак спољашњег узбуњивања започиње достављањем обавештења овлашћеном органу.

Обавезе овлашћеног органа

Члан 17.

Овлашћени орган је дужан да поступи по обавештењу у року од 15 дана од дана пријема обавештења.

Ако овлашћени орган коме је упућено обавештење није надлежан за поступање у вези са узбуњивањем, проследиће обавештење надлежном органу у законом прописаном року од дана пријема и о томе обавестити узбуњивача.

Ако је узбуњивач захтевао да се његов идентитет не открије, овлашћени орган који је примио обавештење од узбуњивача, а није надлежан за поступање, дужан је да пре прослеђења надлежном органу претходно затражи сагласност узбуњивача за прослеђивање.

Овлашћени орган је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка по његовом окончању, у року од 15 дана од дана окончања поступка.

Овлашћени орган је дужан да пружи обавештења узбуњивачу, на његов захтев, о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку.

Узбуњивање јавности

Члан 18.

Узбуњивач може да обавести јавност ако је о томе претходно обавестио овлашћени орган и ако:

- 1) се поступак код овлашћеног органа не води у разумном року;
- 2) сматра да је окончан поступак пред овлашћеним органом био неправилан.

Изузетно од става 1. овог члана, узбуњивач може да обавести јавност, без претходног обавештавања овлашћеног органа, у случају непосредне претње по живот, здравље, безбедност људи, опстанак биљног или животињског света и животне средине, ако постоји прописана обавеза објављивања информација која није испуњена или ако се информација односи на овлашћени орган.

Овлашћени орган не може од новинара или уредника тражити информације о узбуњивачу или информације које би могле да доведу до откривања идентитета узбуњивача, ако је узбуњивач од новинара тражио анонимност, осим у случајевима одређеним законом који уређује новинарску тајну.

Приликом узбуњивања јавности узбуњивач је дужан да поштује претпоставку невиности у судском поступку, право на приватност, право на заштиту личних података, као и да не угрожава вођење судског поступка.

Узбуњивање ако су у обавештењу садржани тајни подаци

Члан 19.

Ако су у обавештењу садржани тајни подаци, узбуњивач остварује заштиту од штетних радњи ако је поступао у доброј вери и ако је поштовао поступак узбуњивања предвиђен овим законом и општим актом послодавца.

Под тајним подацима из става 1. овог члана сматрају се подаци који су у складу са прописима о тајности података одређени као тајни, а који се односе на националну безбедност Републике Србије, јавну безбедност, односно на одбрамбене, спољнополитичке, безбедносне и обавештајне послове државних органа, као и односе Републике Србије са другим државама, међународним организацијама и другим међународним субјектима.

Ако су у обавештењу садржани тајни подаци, узбуњивач не може обавештавати јавност.

Ако су у обавештењу садржани тајни подаци, узбуњивач је дужан да се придржава општих и посебних мера заштите тајних података.

Унутрашње узбуњивање ако су у обавештењу садржани тајни подаци

Члан 20.

Ако су у обавештењу садржани тајни подаци, узбуњивач је дужан да се прво обрати послодавцу, а ако се обавештење односи на лице које је овлашћено да поступа по обавештењу, обавештење се подноси непосредном руководиоцу тог лица.

Спољашње узбуњивање ако су у обавештењу садржани тајни подаци

Члан 21.

У случају да послодавац није поступио по обавештењу узбуњивача у коме су садржани тајни подаци, није одговорио у разумном року или није предузео одговарајуће мере из своје надлежности, узбуњивач је може обратити овлашћеном органу.

Изузетно од става 1. овог члана, у случају да се обавештење односи на руководиоца послодавца, обавештење се подноси овлашћеном органу.

Глава IV. ЗАШТИТА УЗБУЊИВАЧА И НАКНАДА ШТЕТЕ

Забрана стављања узбуњивача у неповољнији положај

Члан 22.

Послодавац не сме да стави узбуњивача или повезано лице у неповољнији положај или да му нанесе штетну последицу због узбуњивања, а нарочито у вези са:

- 1) запошљавањем;
- 2) стицањем својства приправника или волонтера;
- 3) радом ван радног односа;
- 4) образовањем, оспособљавањем или стручним усавршавањем;
- 5) напредовањем на послу;
- 6) дисциплинским мерама и казнама;
- 7) условима рада;
- 8) престанком радног односа.

Одредбе општег акта којима се узбуњивачу или повезаном лицу наносе штетне последице због узбуњивања нишгаве су.

Накнада штете због узбуњивања

Члан 23.

У случајевима наношења штетних последица због узбуњивања, узбуњивач и повезано лице имају право на накнаду штете у складу са законом који уређује облигационе односе.

Судска заштита узбуњивача

Члан 24.

Узбуњивач или повезано лице које учини вероватним да трпи штетне последице због узбуњивања има право на судску заштиту.

Судска заштита се остварује подношењем тужбе надлежном суду, у року од 90 дана од дана сазнања за предузету штетну радњу, односно 3 године од дана наступања штетне последице.

У поступку судске заштите надлежан је виши суд према месту предузимања штетне радње или месту наступања штетне последице због узбуњивања или према месту пребивалишта тужиоца.

Поступак за судску заштиту због узбуњивања је хитан.

У поступку за судску заштиту због узбуњивања ревизија је увек дозвољена.

У поступку за судску заштиту због узбуњивања сходно се примењују одредбе Закона о парничном поступку којима је уређен поступак у радним споровима.

Садржина тужбе

Члан 25.

Тужбом за заштиту због узбуњивања може се тражити:

1) утврђење да узбуњивач или повезано лице трпи штетне последице, односно да је према њему предузета штетна радња;

2) забрана вршења и понављања штетне радње;

3) уклањање штетних последица;

4) накнада материјалне и нематеријалне штете;

5) објављивање пресуде донете по тужби поднетој из разлога предвиђених тач. 1) до 4) овог члана у средствима јавног информисања, о трошку туженог.

Тужбом за заштиту због узбуњивања не може се побијати законитост појединачног акта послодавца којим је решавано о правима, обавезама и одговорностима запосленог из радног односа, обзиром да запослени има право на судску заштиту у складу са посебним законом.

Заступање од стране других органа

Члан 26.

У судском поступку за заштиту узбуњивача и повезаног лица, пуномоћник може бити и Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности (у даљем тексту: Повереник), Заштитник грађана, покрајински омбудсман, омбудсман јединице локалне самоуправе и Агенција за борбу против корупције, по писменом пуномоћју.

Упознавање странака са правом да реше спор путем посредовања

Члан 27.

Суд пред којим се води поступак за заштиту због узбуњивања дужан је да на припремном рочишту, односно првом рочишту за главну расправу, укаже странкама на могућност за вансудско решавање спора путем посредовања или на други споразуман начин.

Терет доказивања у судском поступку

Члан 28.

Ако је у току поступка тужилац учинио вероватним да је претрпео штетну последицу због узбуњивања, на послодавцу је терет доказивања да штетна последица није у узрочној вези са узбуњивањем или да узбуњивач није поступао у доброј вери.

Истражно начело

Члан 29.

У поступку за заштиту због узбуњивања суд може утврђивати чињенице и када оне међу странкама нису спорне, а може и самостално истраживати чињенице које ни једна странка није изнела у поступку, ако суд сматра да је то од значаја за исход поступка.

Изостанак туженог

Члан 30.

Ако тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, суд може да одржи рочиште и без присуства туженог, као и да одлучи на основу утврђеног чињеничног стања на рочишту.

Привремена заштита

Члан 31.

Узбуњивач или повезано лице које учини вероватним да је према њему предузета штетна последица, односно да трпи штетне последице због узбуњивања има право на привремену заштиту пред судом.

Привремена заштита се састоји у одређивању привремене мере.

За одређивање привремене мере надлежан је суд пред којим се води поступак за заштиту због узбуњивања.

Предлог за одређивање привремене мере

Члан 32.

Предлог за одређивање привремене мере може се поднети пре покретања судског поступка за заштиту због узбуњивања, у току поступка, као и по окончању поступка, све док извршење не буде спроведено.

Предлогом за одређивање привремене мере може се захтевати да суд одложи правно дејство акта, односно забрани вршење штетне радње којом се проузрокује штетна последица.

Изузетно од члана 31. став 3. овог закона, ако је предлог за одређивање привремене мере поднет пред судом пред којим се води поступак по жалби против одлуке о главној ствари, односно у поступку по ванредном правном леку, суд који одлучује о правном леку ће одлучити о предложеној привременој мери и о томе без одлагања обавестити првостепени суд.

Ако је привремена мера одређена пре подношења тужбе суд ће одредити рок у ком се мора поднети тужба за заштиту због узбуњивања, водећи рачуна о роковима одређеним посебним прописима у којима се тужба може поднети.

О предлогу за одређивање привремене мере суд ће одлучити у року од осам дана од дана пријема предлога.

Одређивање привремене мере по службеној дужности

Члан 33.

У току поступка суд може и по службеној дужности да одреди привремене мере у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење ради спречавања насилног поступања или ради отклањања ненадокнадиве штете.

Жалба против решења о одређивању привремене мере

Члан 34.

Против решења о одређивању привремене мере није дозвољена посебна жалба.

Помоћ у вези са узбуњивањем

Члан 35.

Повереник, Заштитник грађана, покрајински омбудсман и Агенција за борбу против корупције дужни су да пруже помоћ и информације заинтересованим лицима у вези са узбуњивањем, заштитом узбуњивача и повезаних лица због узбуњивања, као и другим правима у вези са узбуњивањем.

Глава V. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Прекршаји

Члан 36.

Новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара казниће се за прекршај послодавац - правно лице ако:

- 1) не донесе општи акт о поступку унутрашњег узбуњивања (члан 14. став 2.);
- 2) на видном месту не истакне општи акт којим се уређује поступак унутрашњег узбуњивања (члан 15. став 2.);
- 3) не одреди лице овлашћено за пријем и поступање по обавештењу, односно ако писменим путем, не обавести сва радно ангажована лица о праву на заштиту узбуњивача (члан 15. став 3.);
- 4) у прописаном року не поступи по обавештењу којим се врши узбуњивање (члан 15. став 4.);
- 5) у прописаном року не обавести узбуњивача о исходу поступка (члан 15. став 5.);
- 6) не пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, односно не омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку (члан 15. став 6.).

За прекршај из става 1. овог члана казниће се новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара одговорно лице у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе.

За прекршај из става 1. овог члана казниће се предузетник новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара.

Глава VI. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Рок за доношење подзаконског акта

Члан 37.

Акт из члана 14. став 6. овог закона донеће се у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог члана.

Послодавци су обавезни да донесу општи акт из члана 14. став 4. овог закона, односно да ускладе постојећи општи акт са одредбама овог закона и акта Владе из става 1. овог члана у року од девет месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Престанак важења других прописа

Члан 38.

Даном почетка примене овог закона престаје да важи члан 56. Закона о Агенцији за борбу против корупције („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 53/10, 66/11 – УС, 67/13 – УС и 112/13 – аутентично тумачење) и Правилник о заштити лица које пријави сумњу на корупцију („Службени гласник РС”, број 56/11).

На лица која су на основу одредби закона из става 1. овог члана остварила право на заштиту и право на накнаду штете, примењују се законске одредбе о праву на заштиту и праву на накнаду штете које су важиле у време остваривања тог права.

Ступање закона на снагу

Члан 39.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”, а примењује се по истеку три месеца од дана ступања на снагу.